

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΡΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΤΗΙ ΣΥΜΠΡΑΞΕΙ

ΒΑΣΙΛΙΟΥ ΣΚΟΡΑΒΑΗ, π. Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου Πελοποννήσου, ΑΛΕΞΙΟΥ ΖΑΜΑΡΙΟΥ Διευθυντοῦ τῶν Ζαριφείων Διδασκαλείων ἐν Φιλιππουπόλει, ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου Πελοποννήσου, ΔΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ Δ. ΓΡΑΦΕΙΑΔΟΥ, ὑποδ. τοῦ Ὁρφανοτροφείου Χατζηκώστα

ΕΝ ΤΗ ΗΜΕΔΑΠΗ

Συνδρομὴ ἑτησίᾳ προπληρωτά

δραχ. 6

Παρακαλοῦμεν τοὺς καθυστεροῦν-
τας νὰ ἀποστείλωσιν αὐτὴν ἐν
συστημένῃ ἐπιστολῇ.

ΥΠΟ

Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Διδάκτορος τῆς Φιλοσοφίας, καὶ εἰδικῶς τῆς παιδαγωγί-
κῆς, πρώην γενικοῦ ἐπιβηρωτοῦ τῶν δημοτικῶν
σχολείων τοῦ Κράτους, μέλους τακτικοῦ τοῦ ἐν
Γερμανίᾳ συλλόγου τοῦ πρὸς διδάσκειν τῆς
ἐπιστημονικῆς Παιδαγωγικῆς κλπ.

ΓΡΑΦΕΙΑ : Ὁδὸς Ἀναγνωστοπούλου ἀριθ. 16.

ΕΝ ΤΗ ΑΛΛΟΔΑΠΗ

Συνδρομὴ ἑτησίᾳ προπληρωτά

φρ. χρ. 7

Ἀποστέλλεται διὰ συστημένης
ἐπιστολῆς εἰς μονόγροσσα γραμ-
ματόσημα Τουρκίας (5 γρ. 1 φρ.

Ἄριθ. 24

Ἐν Ἀθήναις τῆ 2 Φεβρουαρίου 1894.

Ἔτος Β'.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ : Περὶ μεθοδικῆς γεωμετρίας κατὰ Spencer.—Μουσικὴ λεσχηνεῖα ὑπὸ Α. Γραφειάδου.—Ἔθλο Παπαμάρκου ἐνώπιον τῶν πραγμάτων.

HERBERT SPENCER

ΠΕΡΙ ΜΕΘΟΔΙΚΗΣ ΓΕΩΜΕΤΡΙΑΣ

Ὁ Wyse τοσοῦτον λαμπρῶς διετύπωσε τὴν λο-
γικὴν καὶ ὀρθὴν μέθοδον πρὸς διδασκαλίαν τῶν πρώ-
των ἔννοιῶν τῆς Γεωμετρίας, ὥστε ἡμεῖς οὐδὲν δυ-
νάμεθα νὰ πράξωμεν καλλίτερον ἢ νὰ καταχωρίσω-
μεν αὐτὴν ἐνταῦθα αὐτολεξεί.

«Συνήθως τὰ παιδιά μεταχειρίζονται ἐν τῇ ἀ-
ριθμητικῇ πρὸς αἰσθητοποίησιν ἔννοιῶν κύβους.
Αὐτοὺς τοὺς κύβους ἄς μεταχειρισθῶσι καὶ πρὸς
κατάληψιν τῶν πρώτων ἔννοιῶν τῆς γεωμετρίας.
Τὴν διδασκαλίαν μου θὰ ἀρχίζω ἀπὸ τῶν στερεῶν
σωμάτων, δηλ. ὅλως τούναντίον εἰς τῶν συνήθως γι-
νόμενα. Οὕτω τὰ παιδιά ἀποφεύγουσι πάσας τὰς
δυσκολίας τῶν ἀηδῶν ὀρισμῶν περὶ στιγμῆς, γραμ-
μῆς, ἐπιφανείας, τὰ ὅποια εἶναι πράγματα ὅλως
ἀφηρημένα. Ὁ κύβος ἐμφανίζει τὰ κυριώτερα στοι-
χεῖα τῆς γεωμετρίας, δηλ. ἐμφανίζει στιγμᾶς,
γραμμᾶς, παραλλήλους γραμμᾶς, γωνίας, παραλ-
λλόγραμμά κλπ. Ἐπειτα δύναται νὰ διαιρεθῇ καὶ
εἰς διάφορα μέρη. Ὁ μαθητὴς, ὅστις ἐκ τῆς ἀριθ-
μητικῆς εἶναι ἐξοικειωμένος πρὸς τοιαύτας διαιρέ-
σεις, παραβάλλει ἤδη τὰ διάφορα ταῦτα μέρη καὶ
εὐρίσκει τὴν σχέσιν τῶν διαφορῶν τούτων μερῶν
πρὸς ἄλληλα. Ἐντεῦθεν προχωρεῖ εἰς τὰς σφαίρας,
ἐξ ὧν μαθαίνει τὴν στοιχειώδη ἔννοιαν τοῦ κύκλου,
τῆς καμπύλης κλπ.»

«Ἄφ' οὗ δὲ ἰκανῶς ἐξοικειωθῇ ὁ παῖς πρὸς τὰ
στερεά, τότε δύναται νὰ ἀσχοληθῇ καὶ μετὰ ἐπίπεδα.
Ἡ μετάβασις εἶναι λίαν εὐκόλος. Κόπτομεν δηλ.
τὸν κύβον εἰς λεπτὰ μέρη καὶ θέτομεν αὐτὰ ἐπὶ
χάρτου. Ὁ μαθητὴς βλέπει τόσα ἐπίπεδα ἐξάγωνα,

ὅσα εἶναι τὰ μέρη, εἰς ἃ ἐσχίσθη ὁ κύβος. Ὡσαύ-
τως δύναμεθα νὰ πράξωμεν καὶ μετὰ τὰς σφαίρας. Ὁ
μαθητὴς οὕτω βλέπει πῶς σχηματίζονται αἱ ἕδραι
καὶ δύναται εὐκόλως νὰ νοήσῃ αὐτὰς ἐν παντὶ στε-
ρεῷ σώματι».

«Οὕτω μαθαίνει τὸν ἀλφάβητον τῆς γεωμετρίας
καὶ τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῆς. Ἐντεῦθεν δὲ προχωρεῖ
εἰς τὴν γραφὴν».

«Καὶ τὸ ἀπλούστατον καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸ πρῶ-
τον ἔργον ἡμῶν εἶναι τὰ ἐπίπεδα ταῦτα νὰ θέσωμεν
ἐπὶ τεμαχίου χάρτου καὶ νὰ σημειώσωμεν διὰ μολι-
βδοκονδύλου περίξ τὸ περίγραμμα. Τὸ αὐτὸ πράτ-
τει καὶ ὁ μαθητὴς κατ' ἐπανάληψιν κατὰ πρῶτον
μὲν μετὰ τὸ ἐπίπεδον, κατόπιν δὲ καὶ ἄνευ αὐτοῦ κλπ».

Ἄφ' οὗ δὲ οὕτω κατὰ τὴν μέθοδον, ἣν ὕφηγεῖ-
ται ὁ Wyse, ἀποκτήσωσιν οἱ μαθηταὶ ἰκανὸν πλῆ-
θος γεωμετρικῶν ἔννοιῶν, τότε ποιούμεν προσωτέρω
ἐν βῆμα, δηλ. δίδομεν αὐτοῖς νὰ ἐξετάσωσι, ἐάν
εἶναι ὀρθὰ τὰ σχηματισθέντα ἀπ' ὄψεως σχήματα.
Ἡ ἐργασία αὕτη καὶ τὴν φιλοτιμίαν τῶν μαθητῶν
ἐξεγείρει, νὰ ποιῶσι τὰ σχήματα καλὰ καὶ καθαρά,
καὶ τὰς δυσχερείας πρὸς ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τοῦ
πράγματος ἐμφανίζει. Ἄφ' οὗ ἡ γεωμετρία, ὡς καὶ
τὸ ὄνομα αὐτὸ δηλοῖ, κατ' ἀρχὰς ἦτο καταμέτρη-
σις πρὸς οἰκοδομὴν οἰκιῶν, πρὸς προσδιορισμὸν ἀ-
κριβῆ τῆς ἐκτάσεως ἀγρῶν κλπ. καὶ αἱ ἀλήθειαι αὐ-
τῆς αὐταὶ ἐξετιμῶντο ὡς ἄμεσον παρέχουσαι ὠφέ-
λειαν εἰς τὸν βίον, ἔπρεπε καὶ εἰς τὸν μαθητὴν ὑπὸ
τοιούτου πνεύματος νὰ διδάσκηται κατ' ἀρχὰς. Ὅταν
κόπτη τεμαχίων χάρτου, ἵνα κατασκευάσῃ τοὺς χαρ-
τίνους πύργους του, ἢ ὅταν ἰχνογραφή κομψὰ σχή-
ματα εἴτε διὰ νὰ χρωματίσῃ αὐτὰ κατόπιν εἴτε
καὶ πρὸς ἄλλους σκοπούς, πρὸς οὓς διδάσκαλος πολυ-
μήχανος δύναται νὰ παρακινήσῃ τοὺς μαθητάς του,

ας αφίνηται επί τινα χρόνον να αυτοσχεδιάζη μό-
νος, ως ο πρωτογενής οικοδόμος, κώνων διάφορα
σχέδια και πειράματα. Και η πείρα θα διδάξη αυ-
τόν ότι δεν είναι εύκολον να επιτυχάνη τις του ορθού
άνευ βοηθητικών μέσων δια μόνης της οράσεως. Και
τώρα, οτε συνησθάνη τας δυσκολίας ταύτας, η
παροχή διαβήτου ως ασφαλεστέρου των οφθαλμών
όδηγού, θα θεωρηθῆ πολύτιμον μέσον. Προς επι-
στημονικήν τῆς γεωμετρίας διδασκαλίαν δὲν πρέπει
να ἐπειγώμεθα.

Και η ηλικία του μαθητοῦ λίαν ἀκόμη ὄντος
μικροῦ πρὸς ἀφηρημένην διδασκαλίαν και η ἀνάγκη
να αἰσθανθῆ ἔτι καλλίτερον τὴν ἀξίαν τῆς συστη-
ματικῆς διδασκαλίας πείθουσιν ἡμᾶς να ἀναβαί-
λωμεν τὴν ἐπιστημονικήν διδασκαλίαν. Ἄν θέ-
λωμεν αἱ γεωμετρικαὶ γνώσεις να εἶναι εἰς τὸν μα-
θητὴν προσφιλεῖς, πρέπει να ἐνδιατρίψωμεν πολὺ
εἰς τὰς τεχνικὰς ἐνασχολήσεις, αἵτινες προπαρα-
σκευάζουσι και διευκολύνουσι τὴν κατάληψιν αὐτῶν.
Ἄλλως τε αὐτὴ εἶναι και η φυσικὴ πορεία τῆς ἀν-
θρωπότητος ἐν τῷ κλάδῳ τούτῳ, η γεωμετρία ἦτο
κατ' ἀρχὰς βοηθητικὴ ἐπιστήμη τῶν τεχνιτῶν. Τοι-
αύτη δὲ μέθοδος τῆς πρώτης διδασκαλίας εὐαρμο-
στεῖ και εἰς τὴν ζωηράν τῶν παιδιῶν κλίσιν, να κό-
πτωσι διάφορα σχήματα ἐκ χάρτου, να οικοδομῶσι
κτλ., ἥτις καλῶς ἀγομένη οὐ μόνον ἐξομαλύνει τὴν
ὁδὸν τῆς ἐπιστημονικῆς ἐννοίας, ἀλλὰ και τὰς
πρακτικὰς τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεις ἀναπτύσσει εἰς τὸ
παρασκευάζειν και μεταχειρίζεσθαι τι, αἵτινες μέ-
νουσι παρὰ πολλοὺς ἔλλιπεις.

Ἄφ' οὗ δὲ ἱκανῶς οἱ μαθηταὶ ἀσκηθῶσιν εἰς τὸ
παρατηρεῖν και ἐφευρίσκειν, τότε δυνάμεθα να εἰσ-
αγάγωμεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐμπειρικὴν γεωμετρίαν
δηλ. εἰς τοιαύτην γεωμετρίαν, ἥτις ἀσχολεῖται ἀπο-
κλειστικῶς περὶ τὴν μεθοδικὴν λύσιν τῶν προβλη-
μάτων, οὐχὶ ὅμως με ἀποδείξεις. Πρόκειται λ. χ.
να κατασκευάσῃ ὁ μαθητὴς ἐκ χαρτονίου ἐν τετρά-
εδρον ἀπαράλλακτον πρὸς τὸ δεδομένον. Τὸ πρό-
βλημα τοῦτο εὐθὺς συναρπάζει και δεσμεύει τὴν
προσοχὴν τοῦ μαθητοῦ. Δοκιμάζων εἰς τὴν λύσιν
αὐτοῦ εὐρίσκει ἀναγκαῖον να ἰχνογραφήσῃ τέσσαρα
τρίγωνα ἰσόπλευρα. Ἄλλὰ θέλων να προσαρμόσῃ
ταῦτα, ἵνα ἀπαρτίσῃ τὸ τετράεδρον δὲν κατορθοῖ.
Τώρα δύναται τις να καθοδηγήσῃ αὐτὸν πῶς εὐκο-
λῶτατα τὸ πρᾶγμα κατορθοῦται, ἀν σχηματίσῃ δύο
κύκλους. Κατόπιν τῶν ἀποτυχιῶν του θα εἶναι εὐ-
πρόσδεκτος ἡ τοιαύτη διδασκαλία. Οὕτω δύναται
να πράξῃ ὁ διδάσκαλος και με πολλὰ ἄλλα γεω-
μετρικὰ ζητήματα π. χ. με τὴν διχοτόμησιν μιᾶς
εὐθείας γραμμῆς, μιᾶς γωνίας, να ἀγάγῃ παράλλη-
λον γραμμὴν πρὸς τινὰ δεδομένην, να περιγράψῃ
τετράγωνον, ἐξάγωνον κτλ. Ἐκ τῶν προβλημάτων
τούτων τῶν ἀπλῶν δύναται να προβῆ εἰς συνθετό-
τερα, ἀ πρέπει ὁ μαθητὴς μόνος να ἀποπειράται να
λύσῃ ἀνεξήνης βοηθείας και ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κα-
τορθοῖ τοῦτο. Βεβαίως οἱ τῆς παλαιᾶς μεθόδου ὅπα-

δοὶ μετ' ἀμφιβολίας θα δεχθῶσι τὸν δίσχυρισμόν
ἡμῶν τοῦτον. Ἄλλ' ἡμεῖς πάντα ὅσα λέγομεν στη-
ρίζομεν εἰς πράγματα και εἰς πείραν. Εἶδομεν τά-
ξιν μαθητῶν, οἵτινες τοιοῦτον ἀκμαῖον εἶχον ζῆ-
λον, να λύσιν προβλήματα, ὥστε τὸ μάθημα τῆς
γεωμετρίας ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ σπουδαιότατον και τὸ
μᾶλλον ποθητὸν γεγονός τῆς ἐβδομάδος. Κατὰ τοῦς
τελευταίους μῆνας ἠκούσαμεν περὶ σχολείου κορα-
σίων, τὰ ὅποια ἠσχολοῦντο περὶ τὴν λύσιν γεωμε-
τρικῶν προβλημάτων και κατ' αὐτὰς τὰς ὥρας τῆς
σχολῆς των, ἄλλα παρεκάλουν τὸν διδάσκαλόν των
να δώσῃ προβλήματα πρὸς λύσιν κατὰ τὰς διακοπὰς
τῶν μαθημάτων. Ταῦτα πάντα εἶναι ἰσχυροὶ λόγοι
ὑπὲρ τοῦ δυνατοῦ και τῆς ἐξαισίας χρησιμότητος
τῆς αὐταναπτύξεως. Μάθημα, ὅπερ κατὰ τὴν κοι-
νὴν διδασκόμενον μέθοδον εἶναι ζηρὸν και ἀπεχθές,
διδασκόμενον κατὰ τὴν μέθοδον τῆς φύσεως ἀπο-
βαίνει ἐπαγωγότατον και εὐεργετικώτατον εἰς τοὺς
μαθητὰς. Και λέγομεν εὐεργετικώτατον, διότι ἡ
ἐπίδρασις αὐτοῦ δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὴν
πρόσκτησιν γεωμετρικῶν παραστάσεων, ἀλλὰ θέτει εἰς
ἐπανάστασιν σύμπασαν τὴν πνευματικὴν τοῦ ἀνθρώ-
που ἐνέργειαν. Πολλὰκις συνέβη ἀνθρώπους, οὓς ἡ
συνήθης τῶν σχολείων μέθοδος με τοὺς ἀφηρημένους
τύπους της, με τὰ ἀηδῆ προβλήματά της, ἀπεμώ-
ρανε, αἴφνης να ἴδωμεν ἐξεγερμένους τοῦ ληθαί-
ρου, διότι ἀντὶ τῆς παθητικῆς αὐτῶν διδασκαλίας
εἰδῶν τι πρὸς αὐτενέργειαν. Και ἂν ἐπιτύχωσι κατὰ
τι, τότε ἀναφαίνεται ἡ πεποιθήσις πρὸς ἑαυτοὺς, τὸ
θάρρος, ἐκλείπει ὁ ἐφιάλτης τῆς ἀπελπισίας και ἐ-
πιχειροῦσι και εἰς μελέτας ἄλλας μὴ προοίμενοι
πλέον ὑπὸ τῶν δυσχερειῶν, με τὸλμην ἐξασφαλίζου-
σαν τὴν νίκην.

Ἡ ἐμπειρικὴ αὕτη γεωμετρία, ἥτις παρέχει πρὸς
λύσιν πλήθος διαφόρων προβλημάτων, ἔπρεπε ἐπὶ
πολλὰ κατὰ συνέχειαν ἔτη να διδάσκηται και να
γίνηται αὐτῆς ἐφαρμογὴ πρακτικῆ.

Ἄφ' οὗ δὲ διδαχθῆ ὁ κύβος, τὸ ὀκτάεδρον, και τὰ
διάφορα εἶδη τῆς πυραμίδος και τῶν πρισματῶν,
τότε δύναται να διδαχθῶσι και τὰ συνθετώτερα
κανονικὰ σώματα οἷον τὸ δωδεκάεδρον, τὸ εἰκοσάε-
δρον, ὧν ἡ κατασκευὴ ἐκ χαρτονίου ἀπαιτεῖ ἱκανὴν
ἀγχινοίαν. Μετὰ τὰ σώματα ταῦτα δύναται να δι-
δαχθῶσι τὰ κανονικὰ σώματα με ὅλας τὰς τροπο-
ποιήσεις, ἄς ὑφίστανται ἐν τοῖς κρυστάλλοις, ὅπερ
πλὴν τῆς γεωμετρικῆς ὠφελείας παρέχει αὐτοῖς και
τὴν γνώσιν σπουδαίου κεφαλαίου τῆς ὀρυκτολογίας.

Κατόπιν τοιαύτης συνεχοῦς ἀσκήσεως δὲν παρέ-
χει οὐδεμίαν πλέον δυσκολίαν εἰς τοὺς μαθητὰς ἡ
συστηματικὴ γεωμετρία. Οὗτοι ἔχουσιν ἤδη ἐξοικει-
ωθῆ με σχήματα διάφορα και μεγέθη και ἡ κατ'
Εὐκλείδην ἀπόδειξις τῶν θεωρημάτων θα θεωρηθῆ
παρ' αὐτῶν πλέον ὡς συμπλήρωσις τῶν γνώσεών των.
Οὕτω δια τῆς γενομένης προπαρασκευῆς θεωροῦσιν
ἑαυτοὺς ἱκανοὺς να ἐργάζωνται με αὐτοτέλειαν και
ἀνεξαρτησίαν, να ἐπιχειρῶσιν εἰς τὴν ἀπόδειξιν τῶν

θεωρημάτων και δι' ἰδίας ὁδοῦ διαφόρου τοῦ Εὐ-
κλείδου και ἡ εὐχαρίστησις ἡ συνοδεύουσα αἰετότε-
την αὐτενέργειαν ποιεῖ τὸ μάθημα τερπνόν και μορ-
φαικὸν οὐ μόνον τῆς διανοίας, ἀλλὰ και τοῦ χα-
ρακτῆρος.

Και ἐνταῦθα λήγει τὸ μέρος περὶ διανοητικῆς ἀ-
νατροφῆς. Ἐν τοῖς ἐπομένοις φύλλοις θα πραγμα-
τευθῶμεν περὶ ἠθικῆς και σωματικῆς ἀνατροφῆς.

ΜΟΥΣΙΚΗ ΛΕΣΧΗΝΕΙΑ

Pereat tristitia !

Τοσοῦτον ἐπαγωγὸν θέμα ἐπεθύμουν να ἔγραφο
διὰ μουσικῶν σημείων, δι' ἤχων μᾶλλον ἢ διὰ λέ-
ξεων οὕτως, ὥστε ν' ἀπετέλει τοῦτο ἔσμα ἀνευ λέ-
ξεων. Τοῦτο ὅμως οὐ μόνον ἡ τοῦ contrapunto
ἀγνοία δὲν μοι ἐπιτρέπει, ἀλλὰ και ὁ φοβερός
Druckteufel, (1) ὅστις τοσαῦτα ἀδόκητα ἐνίστε κα-
τεργάζεται, ὥστε ὀργίζεται τις γελῶν και γελᾷ ὀργι-
ζόμενος. Πλὴν τούτου πόσῃ ἀνάγκῃ δὲν ἔχουσιν
ὀγκωδῶν ὑπομνημάτων και τὰ ἀνευ λέξεων ἔσματα
και αἱ εἰκόνες και τὰ ἄλλα καλλιτεχνήματα ! Ὡστε
ἀντὶ πάσης ἄλλης πτήσεως εἶτε διὰ τοῦ Πηγᾶσου
— ζῶν ἀγνώστου παρ' ἡμῖν τοῖς νεωτέροις — εἶτε
και τῆ ἐπιεικεῖ βοηθειᾷ ἰγυπῶν ἐν κλωβοῖς κεκλει-
σμένων ἢ αἰτῶν και ἄλλων τοιοῦτων πετεινῶν,
αὐδῶντων δὲ πάντων γαλλιστί, προτιμῶμεν να ὀ-
δεύσωμεν πεζῆ. Τοῦτ' ἀσφαλέστερον και δι' ἡμᾶς
και διὰ τὸν ἀναγνώστην. Ἡ δὲ ὁδὸς ἐν τῇ κλεινῇ
ταύτῃ τῶν Μουσῶν ἐστὶ φαίνεται λίαν ὀμαλή.
Και ὅμως . . .

Ἰδοὺ ἡ ἐσπέρα. Εἶσαι βεθυθισμένος εἰς σκέψεις
περὶ τίνος ζητήματος ἢ εἰς ῥεμβασμούς ὡς ἐκ τῆς
ἀναγνώσεως προσφιλοῦς σοι ποιητοῦ. Αἴφνης ἐν τῇ
ὁδῷ ἐκρηγνυται ὡς σφαιρα δυναμίτιδος μηδενιστοῦ
ἡ ἀγρία κραυγὴ χυδαίου ἀνθρώπου, αἰσχροῦ τῷ ὄντι
και τούτου μηδενιστοῦ παντὸς καλοῦ και ὑψηλοῦ.
Δὲν ᾄδει, ὁ ἀνθρωπος οὗτος βρυχᾶται, γρυλλίζει,
χρεμετίζει, ὀγκᾶται, ὑλακτεῖ και ὑμεῖς εἴθε ἠναγ-
κασμένοι να παρακολουθῆτε διανοητικῶς, καίπερ
σφόδρα ἀγανακτοῦντες, τοὺς ὀγκηθμούς, τοὺς βρυ-
χηθμούς, τοὺς χρεμετισμούς, τὰς ὑλακὰς τοῦ ἀν-
θρώπου λεγομένου ἐκείνου. Κλείετε στεγανῶς τὰ θυ-
ριδοφύλλα, βύετε κηρῶ τὰ ὦτα, καλύπτεσθε διὰ
πικνῶν ἐφαπλωμάτων, καταφεύγετε εἰς τὴν μυχαι-
τάτην γωνίαν τοῦ οἴκου σας . . . εἰς οὐδὲν πάντα
ταῦτα. Αἱ κραυγαὶ παρακολουθοῦσιν ὑμᾶς και ἐὰν
παύσωσι τυχόν ποτε, ὁ πτωχὸς ὑμῶν ἐγκέφαλος
ἐξημμένος ἀντηχεῖ εἰσέτι ἐξ αὐτῶν. Ἐτερος μετ'
ὀλίγον ὅμιλος διέρχεται βραδέως τὴν ὁδόν και αὐθις
αἱ αὐταὶ μονότονοι, θρηνώδεις, ἄγρια, ἀηδεῖς κραυ-
γαί, και πάλιν ἡ αὐτὴ ἀνία, ἡ αὐτὴ ταλαιπωρία.

(1) Τυπογραφικὸν δαιμόνιον.

Πῶς νῦν ὁ λόγιος, ὁ ἐπιστήμων, ὁ καλλιτέχνης δύ-
νανται ἐν τοιοῦτῳ αἰσχροῦ κοινωνικῷ περιβλήματι να
ζήσωσι πνευματικῶς ; Πῶς να ἀναπτρωθῶσι τὴν
ἐσπέραν πρὸς τὴν καθαρὰν ἐπιστήμην και τὴν ὑψη-
λὴν τοῦ καλοῦ ἔρευναν, ὅταν ὁ πρῶτος τυχαῖος
ἀποτρόπαιος ἀνθρωπος δύναται ἀκωλύτως και ἀτι-
μωρητεῖ να συναρπάξῃ ὑμῶν τὸν νοῦν και να σύρῃ
αὐτὸν δέσιμον εἰς τὸν βόρβορον τῆς κτηνώδους αὐτοῦ
φιλοκαλίας ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀναισθησίας ; Σπουδαί-
οτατος, κατ' ἐμέ, λόγος τῆς ἐν ταῖς Ἰονίους νήσοις
ἀναδείξεως πολλῶν και καλῶν ποιητῶν, μουσικῶν
και λογίων. εἶναι ἡ μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἐπίδοσις τῶν
κατοίκων εἰς τὴν μουσικὴν, ἣν δὲν θα ἐξετάσωμεν
βεβαίως ἐνταῦθα, κατὰ πόσον δηλ. αὕτη εἶναι προῖον
τοῦ κλίματος, τῆς φύσεως τῶν ἀνθρώπων και τῆς
γεινιάσεως τῆς μουσοχαροῦς Ἰταλίας κλ. Ὅτι ὅμως
ἡ χρονολογία τῆς πρὸς τὴν μουσικὴν ῥοπῆς ταύτης
τῶν κατοίκων δὲν εἶναι τόσον νέα, νοεῖ τις ῥίπτων
ἐν βλέμμα εἰς τὴν Ὀδυσσεῶς σύστασιν πρὸς Φαία-
κας. Οἱ παῖδες λοιπὸν εἰς τὰς εὐτυχεῖς ταύτας
νήσους ἔχουσιν ἀφθονον και καλὴν μουσικὴν τροφήν,
ἐν ᾧ ἀλλαχοῦ εἰσὶν ἠναγκασμένοι να τρέφωνται δι'
ἀηδῶν και βαρβάρων κραυγῶν τῶν ἡμαγρίων τῶν
ἀγυιῶν ἀνθρώπων, ἄς, ὡς εἰκός, και οὗτοι μιμοῦν-
ται, και οὕτω τὸ κακὸν διαιώνιον γίνεταί και ἐπὶ
τῷ χεῖρῳ ἀεικῶς χωρεῖ.

Ὅσακις ἀκούω τὰ σομφὰ φθέγματα τῶν ἀγο-
ραίων ἐκρηγνύμενα ἐν τῇ ὁδῷ μετὰ σεσυρμένων τόνων,
οἰκτρῶς, κωμικῶς μελαγχολικῶν, και μετ' ἀξιώσεων
ἐκφράσεως αἰσθήματος (!), σιέπτομαι δὲ αὐτοὺς ὡ-
πλισμένους διὰ τεραστίων μαχαιρῶν, δι' ὧν ἔχει ἡδη
ρέυση ἢ θα ρέυση ἐν τῷ μέλλοντι αἷμα ἀνθρώπου,
φαντάζομαι ἀκριβῶς ὅτι ἀκούω τὰς ὠρυγὰς ἀγρίων
τῆς Ἀμερικῆς, ἐκπεμπομένας μετὰ τὸν χορτασμόν
αὐτῶν ἐξ ἀνθρωπίνης σαρκός, αὐλοῦντας δὲ διὰ
πλαγιαύλων κατεσκευασμένων ὑπ' αὐτῶν ἐκ τῶν
ὀστέων βραχιόνων και κνημῶν ἀνθρωπίνων. Ἰδοὺ,
ἀναφωνῶ φρίττων, οἱ Τουπινάμβας τῆς Βρασιλίας !
Ἡ μόνη διαφορὰ εἶναι ὅτι οἱ μὲν ἀνθρωποφάγοι
ἐκεῖνοι περιφέρονται γυμνοί, ἐνῷ οἱ ἡμέτεροι οὗτοι
εἶναι ἐνδεδυμένοι, και ὅτι ἐκεῖνοι μὲν φονεύουσι και
καταβραχθίζουσι τοὺς ἐχθρούς των, οὗτοι δὲ τοὺς
συμπολίτας των. Οὕτω ἡ μουσικὴ και ἡ ποίησις,
ὁ ἐπίγειος οὗτος παράδεισος τοῦ ἀνθρώπου, ἔχει κα-
ταστῆ ἐν αὐτῇ — ὦ οἰκτρά τύχης εἰρωνεία ! — τῇ
κλεινῇ κοιτῆδι του κόλασις φοβερά· διότι τί ἄλλο
εἶναι οἱ θηριώδεις ὠρυγοὶ και τὰ οἰκτρά δίστιχα
ἐπὶ τῶν αἰμοβαφῶν λεπίδων τῶν δολοφονικῶν ἰγχει-
ριδίων ; Ἡ ἀτυνομία . . . Τί θέλετε να κάμῃ
και αὕτη ; — Ἐπαγρυπνεῖ, μοχθεῖ, φυλακίζει, αἱ φυ-
λακαὶ πληροῦνται, ἡ φιλανθρωπία ἐξεγειρεται και
. . . χορεύει ὑπὲρ αὐτῶν. Ἐν τούτοις τὸ κακὸν
ἐπιτείνεται, ἡ κόλασις γίνεται εἰδεχθεστέρα και οἱ
ἀλάστορες αὐτῆς δαίμονες πληθύνονται μέχρις ἀπελ-
πισμοῦ τῶν πονούντων ἔτι τὸν ἀναξιοπαθοῦντα
τοῦτον τόπον. Ἐν μόνον μέσον δι' ἀτόρως καταδει-

κνύουσι τὰ πράγματα εἰς τὰς πεφωτισμένας συνειδήσεις, τὰς τόσον εὐαριθμούς δυστυχῶς παρ' ἡμῖν, ἐν μόνον μέσον θεραπείας, τὸ σχολεῖον. Ἀποσκορακίζωμεν αὐτοῦ πᾶν χυδαῖον καὶ ἡ χυδαίότης θὰ ἐκλίπη ἐκ τῆς κοινωνίας· ὡς δὲ ποτε ὁ Ἀλκιβιάδης διδασκάλῳ ἀμούσῳ καὶ ἀμῆδὲν ἔχειν Ὀμήρου φάσκοντι ἐντρίψωμεν κόνδυλον εὖ μάλα στερεόν». ἔλκυσωμεν, θεραπεύσωμεν ἐν αὐτῷ τὰς Μούσας καὶ αἱ γλυκεῖαι αὐτὰι τοῦ Οὐρανοῦ θυγατέρες θέλουσι μετ' οὐ πολὺ ἐκπηδήσῃ εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς ῥύμας, εἰσχωρήσῃ εἰς τὰς οἰκίας ἀνά τὴν πόλιν, εἰς τὸν βίον μας, εἰς τὰ ὅστα μας, ὥστε ὡς μὲν παιδευμένοις νὰ ἀκούωμεν, ὅμοια δὲ τεχνικοῖς νὰ βλέπωμεν, ὡς ὁ Νικόμαχος, καὶ ὡς ὁ Πυθαγόρειος τὴν σοφίαν Κλεινίας καὶ δὴ ὡς ὁ Σαουλ, νὰ προαυνώμεθα διὰ τῆς μουσικῆς, ὅποταν τυγχάνωμεν ἐν θλίψει ἢ ὀργῇ, οὐχὶ δὲ προῖσι φύσει ὄντες νὰ ἐξιστώμεθα φρενῶν δι' αὐτῆς, τοιαύτης οὔσης.

Ἐν τῷ σχολείῳ λοιπὸν δεόν νὰ παρέχεται συγχρῆ καὶ καλὴ καὶ ἀφθονος διδασκαλία καὶ ἀσκήσις εἰς τὴν ὀρθὴν μουσικὴν· ἡ δὲ ἀστυνομία ν' ἀπαγορεύῃ αὐστηρῶς τὰς ἀγρίας κραυγὰς ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ τοῖς καπηλείοις καὶ τοῖς οἰκοῖς αὐτοῖς. Ὅσοι δὲ ἐπιθυμοῦσι νὰ ἐκτελέσωσι κῶμόν τινα πρὸς τιμὴν τινοῦ ἢ, νῆ τὰς Πιερίδας, τάχ' ἂν ἴσως καὶ παρακλαυσιθρόν τι, νὰ λαμβάνωσι παρὰ τῆς ἀστυνομίας ἄδειαν. Αὕτη δὲ δύναται νὰ ἐκδώσῃ τοιαύτην, ἀφοῦ προηγουμένως πεισθῇ περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ πράγματος καὶ περὶ τοῦ ὅτι οἱ ζητοῦντες ἔχουσι φωνὴν ἠσκημένην καὶ γινώσκουσι καλῶς νὰ ᾄδωσι, νὰ ὀρίζῃ δὲ καὶ τὴν διάρκειαν τῆς ἐκτελέσεως, νὰ τιμωρῇ δὲ τοὺς τυχόν παρεκτρεπομένους δι' ἀναλόγου προστίμου 10—50 δραχμῶν, ὅπερ μετὰ καὶ ἄλλων τοιούτων νὰ διατιθῆται ὑπὲρ τῶν πτωχῶν τῆς πόλεως, ὡς τοῦτο συμβαίνει ἐν Γερμανίᾳ. Οὕτως ἡ ἀστυνομία οὐ μόνον τὸ ἄστυ θὰ εὐηργέτη, ἀλλὰ καὶ τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῇ τέχνῃ σπουδαίαν ὑπηρεσίαν θὰ παρεῖχε καὶ εἰς τὴν ὀρθὴν τῶν παιδῶν ἐν τῷ καλῷ ἀγωγῇ ὡς μάλιστα θὰ συνετέλει, ἐτι δὲ καὶ εἰς πραγματικὴν ἡμῶν τῶν ἄλλων ἀπόλαυσιν. Διότι τίς ἀπόλαυσις ὑψηλοτέρα τῆς ἡδέας τῶν ὤτων ἐστιάσεως; Τὰ φαγησιπόσια ἐπιβαρύνουσι τὸν στόμαχον, ὁ ὕπνος εἶναι ἀδελφὸς τοῦ θανάτου, ἐν ᾧ οἰκτροὶ ὄρφνακοὶ ὄνειροι, πνιγηροὶ τ' ἐφιάλται· τὰ δὲ περὶ τὴν χρυσῆν Κυθῆρην ἐπιφέρουσι συνήθως χάνωσιν, ἀηδίαν, μεταμέλειαν. Ἡ μουσικὴ ὅμως ἀπόλαυσις οὐδενὸς τοιούτου κακοῦ αἰτία γίνεται, ἀλλὰ δωρεῖται ἡμῖν αἰσθήσεων καὶ νοῦ ὑγείαν καὶ μακαριότητα, μετεωρίζουσα ἡμᾶς εἰς τὸ ἄπειρον, τὸ ἀχανές, ἐνθα ἄνθη τε μυρίπνοα καὶ αὔρα ἕαρος ψυχοτρόφος, καὶ ῥόθος καὶ φλοῖσθος κύματος, καὶ σιγηραὶ παιδιὰι καταλισθαινομένης χιόνος, καὶ ἡλίου ἀκτινοβολία, καὶ δρόσος ἀντροφῆς, καὶ σκιά νυκτός, καὶ ἀσπασμὸς σιωπηλὸς σελήνης. Ἐν τούτοις πρὸς τοιαύτην ἀπόλαυσιν οὐ πᾶσα μουσικὴ κατάλληλος, ἀλλὰ τοιαύτη οἷα λ. χ. ὁ Fidelio τοῦ Βετχόβεν, ὁ μαγικὸς αὐλὸς

τοῦ Μότσαρτ, ὁ Φαῦστος τοῦ Γουνῶ, ἡ Mireille, ἡ Carmen, ἄσματα τοῦ Σχοῦμαν, Σχοῦβερτ, Ἀβρ. Μενδελσῶνος κτλ.

Ἐν δὲ τοῖς σχολείοις ἡ μουσικὴ ἔστω σθεναρὰ, ζωηρὰ, εὐθυμὸς. Μακρὰν τοῦ σχολείου τὰ θρηνώδη, οἱ ὀλοφυρμοί, οἱ τε τῶν λέξεων καὶ οἱ τῶν ἤχων. Ἐνθυμοῦμαι ἐτι εὐχαρίστως ὅσον σθένος, ὅποσῃν ζωὴν ἐνεῖχον τὰ ἄσματα τῶν Γερμανῶν σπουδαστῶν, ἄτινα τὸσάκις ἤκουσα ἐν τοῖς σωματείοις, τῇ Kneipe, λησμονῶν τὴν ῥωμαϊκὴν μου ἐν τούτοις ἀθλιότητα, ἐν μέσῳ τῆς ἀνδρικής χαρᾶς καὶ τῆς σφριγώδους νεότητος: Gaudeamus igitur, juvenes dum sumus! Ὁ βίος δὲν εἶναι νεκρώσιμος ψαλμωδία. Ἐὰν δὲ ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα ἄλλως νὰ νοήσωμεν αὐτόν, ἔνεκα τοῦ σκότους τῶν τῆς δουλείας αἰώνων καὶ τῆς ἐν τοῖς σχολείοις περὶ τὰ τοιαῦτα ἀγνοίας, οἱ παῖδες ἡμῶν πρέπει ν' ἀντιλαμβάνονται αὐτοῦ ὡς χαρᾶς καὶ εὐθυμίας ὀρθῶς οὕτω, λελογισμένης, ὡς θέλει ἡ ὑγιὴς Παιδαγωγικὴ. Τὰ λίαν μαλακὰ μέλη εἶναι διὰ τὸ πνεῦμα ὅ,τι τὸ λίαν χλιαρὸν ὕδωρ τῶν λουτήρων διὰ τὸ σῶμα, ἐθίζουσι δηλ. τοὺς παῖδας εἰς μαλθακότητα ἠθικῶς ἐπικινδύνον. Ὁ δὲ καθηγητὴς τῆς μουσικῆς ἐν τῷ Διδασκαλείῳ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ᾔμεινος μουσικός· οὗτος πρῶτιστα πάντων δεόν νὰ ᾔ, ὡς καὶ τὸ λοιπὸν προσωπικόν, καλὸς παιδαγωγός. Ἐν τοῖς τοιούτοις ἐκπαιδευτηρίοις ἡ μουσικὴ εἶναι πάντοτε μέσον, οὐχὶ σκοπός· οὕτω δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τεχνικὰ μαθήματα. Διὰ τῆς γυμναστικῆς δὲν θὰ μορφώσωμεν σχοινοβάτας ἵπποδρομιῶν οὐδὲ διὰ τῆς ζωγραφικῆς εἰκονογράφους, οὐδὲ ἄρα διὰ τῆς μουσικῆς ἀριστοτέχνους, μουσικοὺς συναυλιῶν καὶ θεάτρων. Ἐν τούτοις ἡ ἀκριβὴς γνώσις καὶ ἐκτέλεσις τῆς μουσικῆς διὰ τινος ὀργάνου ἐκ μέρους τοῦ καθηγητοῦ εἶναι λίαν ὠφέλιμος τοῖς μαθηταῖς, κόσμος δὲ τοῦ ἐκπαιδευτηρίου κατὰ τὰς παιδαγωγικὰς τούτου ἐορτάς. Καλὴ ἡ μέθοδος, ἀγία ἡ διδασκαλία ἐν τῇ μουσικῇ, τὰ ὅσα ὅμως ἔχουσι πόθον μουσικῆς ἐστιάσεως. Ὡς γονεῖς, κηδεμόνες, διδάσκαλοι, ὀδηγεῖτε τοὺς παῖδας σας, τοὺς μαθητάς σας εἰς συναυλίαν ἐξόχων μουσικῶν ἐν αἰθούσαις, ἐν τῷ θεάτρῳ. Προσκαλεῖτε ἀριστοτέχνους μουσικοὺς καὶ εὐαίσθητους δοκίμους ποιητάς εἰς τὰ Λυκεῖά σας, νὰ ἐκτελέσωσι, ν' ἀπαγγείλωσιν. Οἱ ἀληθεῖς καλλιτέχναι εἶναι ἀγαθοί, φιλόανθρωποι, οἱ δὲ μαθηταὶ ὑμῶν διπλὴν τέρψιν καὶ ὠφέλειαν οὕτω ἔχουσι, τὴν τῆς μουσικῆς καὶ ἐκείνην τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς ποιήσεως.

Ὁ ὑψίνους Μίλτων λέγει που:

Εὐδαιμον Σειρήνων ζεῦγος, χαρᾶς τέκνα οὐρανίας, Σφαιρογενεῖς, ἀρμονικαὶ ἀδελφαί, Μέλος—ᾠδῆ, Δράσατε ἐν θείοις ἤχοις μετ' ἰσχύος διπλάσιας.

ᾠδὴ τῷ Σαῦλκῳ ἐν τῷ «Ἐμπόρῳ τῆς Ἐνετίας». Πρὸς τί δὲ τότε ἡ τὸσαύτη ἀπάθεια καὶ σοβαρότης; Ἀπλούστατα, διότι ἀγνοοῦσι μουσικὴν καὶ δὲν ἔχουσι καλλιέργησιν ἐγκαίρως τὴν φωνὴν τῶν οὕτως, ὥστε καὶ αὐτοὶ νῦν ἐκπλήσσονται ἀκούοντες αὐτὴν ἐν ὀργῇ ποτε βεβαίως ὑψομένην καὶ διάτρονον. Εἶναι τοῦτο βαρεῖα τιμωρία, ἢ ἐκ

γλώσσης τοῦ Βύρωνος καὶ πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν διὰ τῆς τολμηρᾶς δῆπου ταύτης ποιητικῆς ἀποπειράς τυχόν ζημιουμένων:

Bless'd pair of Syrens, pledges of heav' n's joy,
Sphere—born harmonious sisters, Voice and Verse,
Wed Your divine sounds, and mix'd pow'r employ.
(Milton, Poem at a solemn Music.)

Αὐταὶ δὲ αἱ δύο ἀρμονικαὶ ἀδελφαὶ ἀνήκουσι μάλιστα τῇ οικογενείᾳ. Μὴ ἐξ αὐτῆς δὲν ἔλαβον τὴν ἀρχὴν τῶν; Τὸ λίκνον τοῦ οἴκου ὑπῆρξε καὶ λίκνον τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ποιήσεως, ἡ δὲ μήτηρ ὁ πρῶτος μουσουργός, ὁ πρῶτος ποιητής. Διὸ τῇ οικογενείᾳ κατ' ἐξοχὴν ὁ κόσμος οὗτος ἀρμόζει. Ὑπαρχούσης μουσικῆς καὶ ἀρμονίας ἐν τῷ οἴκῳ, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ μὴ ἐπιδρᾷ αὕτη καὶ ἐπὶ τῶν ψυχῶν τῶν ἐν αὐτῷ. Εἰς οικογενείας καλλιεργούσας τὴν μουσικὴν συνήθως παρατηρεῖται τέρψις καὶ λεπτότης καὶ σέβας ἀμοιβαῖον μεταξὺ τῶν ἀποτελούντων αὐτὰς μελῶν. Δὲν λέγομεν δὲ καὶ τούναντίον. Ἐν τούτοις εἰς οικογενείας μὴ θεραπευούσας ὅπωςδὴποτε τὴν μουσικὴν παρατηρεῖται οὐχὶ σπανίως ἀμοιβαία τις ἀνία. Τοῦτο δ' ἐτι μᾶλλον δῆλον ἐν ταῖς οικογενειακαῖς συναναστροφαῖς, καθ' ἃς πολλάκις συμβαίνει, ὥστε πάντες οἱ δαιτημόνες, ἀφοῦ ἐμπλησθῶσι «πόσιος ἢ δὲ ἐδητύος», ἐν δεινῇ ἀπορίᾳ νὰ διατελῶσι περὶ τοῦ τί ἐπειτα ποιητέον· σφόδρα δ' ἀνιῶνται μὴ δυνάμενοι ν' ᾄδωσι τι. Διὸ τινες αὐτῶν βυθίζονται τρόπον τινὰ εἰς ἡμιλίαν sottovoce πολιτικὴν· πράττουσι δὲ τοῦτο μετὰ τὸσαύτης αὐταρκειᾶς, ὥστ' ἐν τῇ καταπεπληγμένῃ ὑπὸ θαυμασμοῦ ψυχῇ τοῦ παρατηρητοῦ ἐξίτηλον, ἀφαντον, ἀνεμώλιον ὅλον τὸ αἶδον μεγαλεῖον τῶν Βίσμαρκ, τῶν Γλαδστώνων κτλ. γίγνεται καὶ ἀπορία ἄμ' αὐτῷ μάλα καρτερὰ ἐπὶ τῇ τὸσαύτῃ τοῦ λαοῦ τυφλώσει, ἀγνοοῦντος τὸ παράπαν τοιούτους καὶ τὸσαύτης ἀξίας ἀνδρας, καὶ μὴ παραυτίκα καλοῦντος αὐτούς, καὶ βία δῆπου αὐτῶν ἔλκοντος ἐπὶ τὰ ὕπατα ἀξιώματα, ἐν' ἐπιεικῶς οὗτοι πάνυ ἐκείθεν διέπωσι καὶ ἀνέλκωσιν ἐπὶ τὸ σκότοδινιαῖον αὐτῶν ὕψος τὰς ποιητικὰς αὐτοῦ τύχας. Ἐτεροὶ δὲ τινες πλησίον τῶν δεινῶν τούτων ἐν φυσικῷ, αὐστηρῷ, ἀπολύτῳ incognito πολιτικῶν καθημένοι, σοβαροβλέφαροι, πρῆστηροκράτορες, νεύουσι ταῖς ὀφρῦσιν ἐκ τοῦ Ὀλυμπίου τῶν ὕψους ὡς ὁ Ζεὺς. Νομίζετε ὅτι εὐρίσκεσθε ἐν μέσῳ ἐφόρων τῆς Σπάρτης ἢ Ρωμαίων συγκλητικῶν. Καὶ ἐν τούτοις εἶναι ἄνθρωποι: «Δὲν ἔχουσι ὀφθαλμούς, χεῖρας, ὄργανα, πάθη... Ἐὰν τοὺς κεντήσητε, δὲν αἰμάσσουσιν; Ἐὰν τοὺς γαργαλίσητε, δὲν γελῶσι;...»—κατὰ τὸν θαυμασιὸν λογοειρμὸν τοῦ Σαῦλκῳ ἐν τῷ «Ἐμπόρῳ τῆς Ἐνετίας». Πρὸς τί δὲ τότε ἡ τὸσαύτη ἀπάθεια καὶ σοβαρότης; Ἀπλούστατα, διότι ἀγνοοῦσι μουσικὴν καὶ δὲν ἔχουσι καλλιέργησιν ἐγκαίρως τὴν φωνὴν τῶν οὕτως, ὥστε καὶ αὐτοὶ νῦν ἐκπλήσσονται ἀκούοντες αὐτὴν ἐν ὀργῇ ποτε βεβαίως ὑψομένην καὶ διάτρονον. Εἶναι τοῦτο βαρεῖα τιμωρία, ἢ ἐκ

παιδῶν ἐπέβαλον αὐτοῖς πρόσωπά τε καὶ πράγματα, καὶ ἦς τινος τὸ καταθλιπτικὸν βάρος νῦν ἐν τῇ ὀρίμῃ ἡλικίᾳ αἰσθάνονται· προσπαθοῦσι δὲ δι' ἑτέρου βάρους ν' ἀντισταθμίσωσιν ἐκεῖνο, βάρους τῆς μορφῆς καὶ τοῦ χαρακτῆρος δῆθεν, καθ' ὁμοιοπαθητικὴν μέθοδον τοῦ: πάσσαλος πασσάλῳ ἐκκρούεται.

Ἡλικὴ δὲ ἡ διὰ τῆς μουσικῆς παρηγορία εἰς τὰς μονήρεις ἐκείνας ψυχὰς, τὰ γεροντοπαλλήκαρα! Γινώσκω ἐν, τρεφόμενον ἐκ ξηρῶν ψυχῶν μουσικῆς ἀμφιβόλου προελεύσεως, ὅπερ ἀείποτ' ἄδει εἶτε ἐν χαρᾷ, εἶτε ἐν θλίψει, εἶτ' ἐν ὀργῇ ἄσμα, ὅπερ ἐὰν ἐτόλμων ν' ἀναγράψω ἐνταῦθα, θὰ εἶχεν ἴσως οὕτω:

Κατηγοροῦν τὴ γάτα μας καὶ τῆνε λένε γραῖα
Ποῦχει τὰ μάτια γαλανὰ καὶ τὴν οὐρὰ μακροῖα
Δι' ἀμφοτέρως τὰς κατηγορίας ταύτας τῶν ἀνθρώπων δύναται τις δικαιοτάτα ν' ἀναφωνήσῃ:
Πτωχαὶ καρδίαι!

Ἴδού, λέγω κατ' ἐμαυτὸν ἄνθρωποι μεγίστην ἔχοντες χρεῖαν ψυχολόγου ἰατροῦ. Εἰ καὶ δὲν εἶμαι τοιούτος, ἐν τούτοις γινώσκω φάρμακον κατὰ τοῦ νοσήματος αὐτῶν· τοῦτ' ἐστι: Τέϊον καὶ μουσικὴ!—Ταῦτα οὐ μόνον καθ' ἑαυτὰ εἰσὶν ἀγαθὰ, ἀλλὰ καὶ παροτρυντικὰ εἰς ἐμμελῆ κωτιλίαν· εἶνε τὰ στοιχεῖα τῆς τέχνης τῆς λεσχηνείας· διότι καὶ τὸ ἐμμελὸς καὶ ἡδέως λεσχηνεῖν εἶναι τέχνη πλείστου ἀξία, ὡς ἀνακουφίζουσα, καλλύνουσα, κοσμοῦσα, παραμυθουμένη, παραθαρρύνουσα ἡμᾶς κατὰ τὸν βάρυν ἡμῶν βίον. Οὕτω δὴ: τέϊον καὶ μουσικὴ! Οἱ ἀπαίδευτοι, οἱ ἄμοιοι— τοιούτοι δὲ καὶ οἱ διὰ τῆς πράσεως ξηρῶν γνώσεων βιτεῦοντες, ὡς οἱ κάπηλοι διὰ τῆς πράσεως κερριδῶν καὶ σαρδινῶν— οὗτοι πάντες, οὐδέποτε οὐδ' ἄκροισ χεῖλεισι γευσάμενοι ἀληθοῦς παιδείας, ὅσον εἰσὶ δυστυχεῖς! Διότι ὁ στόμαχος ταχέως πληροῦται, καὶ ἐπειτα; δυστυχία! ἡ κεφαλὴ εἶναι κενή. Ἐρευνᾷ ὁ τάλας εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ οἴνου ἡδέως ἠρεθισμένας πτυχὰς τοῦ ἐγκεφάλου αὐτοῦ καὶ οὐδὲν εὐρίσκει· πανταχοῦ τὸ κενόν, τὸ χάος, τὸ ἔρεβος, δι' ὧν ἐν τῷ ἐπαγγελματικῷ αὐτῶν βίῳ καταπτοῦσι τοὺς μαθητάς καὶ φυγαδεύουσι τὰς Μούσας. Ὀλίγον τέϊον καὶ μουσικὴ, ὀλίγη λεπτότης καὶ ἐμμελεια! Διὰ τούτων ὅμως δὲν νοοῦμεν τοὺς ἀηδεῖς ἀκκισμούς καὶ τὰς μαρὰς φιλοδοξίας τῶν ἐν συναναστροφαῖς πιθηκίζόντων, οὐδὲ τὰς οἰκτρὰς φιλοφρονήσεις τῶν καπῆλων καὶ τῶν τυχοδιωκτῶν. Τὸ ψιμύθιον καὶ τὸ δέλεαρ δὲν εἶναι τροφή. Ἐμμελεια καὶ λεπτότητα νοοῦμεν ἐκεῖνα τὰ φυσικὰ καὶ ἐξ ὀρθῆς παιδείας καὶ ἐμβριθοῦς σκέψεως ἀναπτυχθέντα δῶρα, ἄτινα κοσμοῦσιν, ὡς αἰγλή περιβάλλοντα, ὀλίγου, δυστυχῶς διὰ τὸ ἔθνος, εὐτυχεῖς χαρακτῆρας, οὓς καὶ αἱ θλίψεις καὶ ὁ φθόνος καὶ ὁ δόλος καὶ ἡ μικροψυχία καὶ ἡ προνομιούχος μαρῖα καὶ πάντα τὰ λοιπὰ ἐμπόδια, τὰ ἀνιαρὰ, τὰ μικρὰ, τὰ καταπονοῦντα ἀσκόπως καὶ μοιραίως τὰς εὐγενεῖς ψυχὰς, τὰ τοσοῦτον ἀφθόνως ἐπὶ τῆς ἡμετέρας χώρας ἐγκατ-

εσπαρμένα, δέν μεταβάλλουσιν, ὥστε νὰ περικλι-
νωσιν οὗτοι τῆς ἀπαξ ὀρθῶς καὶ στερεῶς διαγρα-
φείσης πρὸς τὸ ἀγαθὸν πορείας· οὗς τρέφουσι μὲν οἱ
κάματοι, ἀναζωπυρεὶ δ' ἡ δρᾶσις, καὶ ὧν αἱ πνευ-
ματικαὶ διατάξεις μειοῦσι καταπληκτικῶς τὰς φυ-
σικὰς ἀποστάσεις οὕτως, ὥστε φαίνονται ἔχοντες τὴν
μαγικὴν δύναμιν νὰ μεταφέρωσι τοὺς Παρισίους ἢ
τὸ Βερολίον εἰς τὴν οἰκτροτέραν ἡμῶν κωμόπολιν.
— Ὀλίγον τέτον καὶ μουσική, ἥτε ἄλλη καὶ ἡ τῶν
ἡθῶν καὶ ἡ τῆς παιδείας, ἐρειδομένης ἐπὶ ἀνεξαν-
τλήτου ἀγαθότητος τῆς καρδίας. (ἀκολουθεῖ).

Ἄριστ. Γραφειάδης

ΠΑΠΑΜΑΡΚΟΥ ΥΘΛΟΙ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

Τοιοῦτον περιεργον τίτλον Ὑθλοι καὶ πράγ-
ματα φέρει ἔτι περιεργότερον βιβλίον, ὅπερ ἐξέ-
δωκε ἡδὴ ὁ νῦν γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῶν δημο-
τικῶν σχολείων. Τὸ βιβλίον τοῦτο συγχεόμενον ἐκ
17 τυπογραφικῶν φύλλων καὶ φιλοκάλως τετυ-
πωμένον τύποις ἀδελφῶν Περρῆ περιέχει

α). Συλλογὴν ἐγκωμίων τοῦ κ. Παπαμάρ-
κου ἢ ὡς τοιούτων παρ' αὐτοῦ θεωρουμένων¹⁾·
διαφόρων ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν συγγραμ-
μάτων τῆς πρωτεύουσας, τῶν ἐπαρχιῶν, καὶ τοῦ
ἐξωτερικοῦ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1875 μέχρι τῶν ἡ-
μερῶν ἡμῶν. — Τοιαῦτα δὲ ἀφημερίδες καὶ
περιοδικὰ εἶναι τὸ «Ἄστν», ἢ «Ἀκρόπολις»,
ἢ «Ἔστια», τὸ «Βούκινον», ἢ «Ἡχώ», ὁ
«Ῥήγας ὁ Φεραῖος», ἢ «Φάλαγξ», ἢ «Πρό-
νοια», ὁ «Ἀλφειὸς», κλπ. ἢ «Αὐγὴ», ὁ «Φάρος

1) Διότι ἐπὶ παραδείγματός τὴν ἐν σελ. 130
τῶν Ὑθλων καταχωρίζομένην γνώμην «τὴν ἀνω-
τέρω διατριβὴν λαβόντες εὐχαρίστως καταχωρί-
μεν διὰ τὸ εὐγενὲς τῆς προθέσεως καὶ τὸ φιλότιμον
τῆς ὁρμῆς. Τὸ δριμὺ τῆς γλώσσης καὶ τὸ ἀπό-
λυτόν τινων ιδεῶν ἀποδεικνύουν ἐνθουσιασμὸν
νεανικόν.» Ταῦτα ἐγράφοντο ἐν ἔτει 1875, ὅτε
ὁ νεανίας Παπαμάρκου ὁ διαπρέπων διὰ τὸ δριμὺ
τῆς γλώσσης καὶ τὸ ἀπόλυτον (= ἀσυνάρτητον 2)
τῶν ιδεῶν εἶχεν συμπληρῶσθαι τὸ 31 ἔτος τῆς ἡλι-
κίας του καὶ εἰσῆρχετο, ἕνα σταδιοδρομήσῃ τόσον
ἐνδοξῶς, εἰς τὸ 32 ἔτος. Παρακαλῶ δὲ τὸν ἀνα-
γνώστην νὰ ἀναγνώσῃ καὶ τὰ ἄλλα ἐγκωμιά του
ἐν τοῖς Ὑθλοις του. Ἐκπλήττεται τις τῆ ἀλη-
θείᾳ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ εὐρίσκῃται ἄνθρωπος
θέλων νὰ παρουσιάζῃται σπουδαῖος; διὰ μέσων, ἃ
παρουσιάζουν αὐτὸν κατὰ τὴν κρίσιν πάντων καὶ
φίλων καὶ ἐχθρῶν γελοῖον.

τῆς Μακεδονίας», ἢ «Ἀνάπλασις», ἢ «Νέα
Ἐφημερίς», ἢ «Ἐφημερίς», αἱ Παιδαγωγικαὶ
μελέται διὰ τοῦ κ. Α. Τσερμούλα, τὸ παιδα-
γωγικὸν ἀρχεῖον διὰ τοῦ κ. Γιούργενς κλπ.

β). Πιστοποιητικὰ διαφόρων κοινοτήτων
τῆς Μακεδονίας, οἷον τῆς Στρωμνίτισης, τῆς
Δοϊράνης, τῆς Ναούσης, τοῦ Νευροκόπου, τῆς
Χρουπίτισης, τοῦ Ἰσραηλίτου κ. Ἀλλατίνης,
προέδρου τῆς ἐν Θεσσαλονικῇ Ἑβραϊκῆς ἐνώ-
σεως, τῶν Βοδενῶν, καὶ τέλος τῆ 10 Νοεμ-
βρίου 1893 καὶ ἐν πιστοποιητικῶν τοῦ κ. Ἰω.
Πανταζίδου, προέδρου τοῦ ἐν Ἀθήναις συλλό-
γου τοῦ πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμά-
των πάντων βεβαιούντων ὅτι τὸ διδασκαλεῖον
Θεσσαλονικῆς τὸ διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ κ. Χα-
ρισίου Παπαμάρκου δὲν παρήγε μαθητὰς «χλι-
δαγούς οὐδὲ θηλοπρεπεῖς, ἀλλὰ τούναντιον ἀν-
δρικοῦ καὶ ἐθνικοῦ φρονήματος μεσοῦς» (ὅρα
Ὑθλους Παπαμάρκου σελ. 60) ὅτι δὲν εἶναι οἱ
μαθηταὶ «χαῦνοι καὶ ἀπαθεῖς καὶ διεφθαρμέ-
νοι, ἀλλ' ἀνδρικότεροι καὶ Σπαρτιωτικώτεροι
τῶν Βουλγαροπαίδων.» (ὅρα Ὑθλου Παπαμ.
σελ. 63).

γ). Ἐν ἐγκώμιον τῶν Ἀναγνώσματον
τοῦ κ. Παπαμάρκου ὅπερ εἶναι τονισμένον εἰς
τὴν διὰ πασῶν, τίνος νομίζετε καλάμου; Αὐ-
τοῦ τοῦ ἰδίου κ. Παπαμάρκου. Ἰδοὺ δὲ τί γράφει
περὶ ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἀναγνώσματον του, ὧν
ἡ πραγματικὴ ἀξία ἐδείχθη ἐν τῇ Ἐκπαιδεύσει,
μέλλει δὲ νὰ καταδειχθῇ εὐρύτερον ἐν ἐπομέ-
νοις φύλλοις τοῦ αὐτοῦ συγγράμματος. «Οὐ-
δέποτε δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἐν οὐδενὶ ἔθνει μέχρι
» τοῦδε οὔτε ἀπετολμήθη οὔτε κατεπράχθη τὸ
» μέγα καὶ ὑπερήφανον τοῦτο ἔργον. Τοῦτο εἶναι
» κατόρθωμα τῆς μεθοδικῆς μέγιστον καὶ ὅλως
» εἰς τὴν ἱστορίαν αὐτῆς πρωτοφανές... Τὸ ὕψι-
» στον τοῦτο εὐτύχημα τῶν ἑλληνοπαίδων (νὰ
» ἀποκτήσωσι δηλ. τὰ ἀναγνώσματα τοῦ Πα-
» παμάρκου) εἶναι θεόδοτον. Ἡ πρὸς τὰ καθό-
» λου γράμματα καὶ τὴν ἐκπαιδεύσιν ὑπηρεσία
» εἶναι μεγαλοπρεπεστάτη. Ἡ πρὸς τὸ ἔθνος
» ἐκδοῦλεσις ὑψηλοτάτη. Τὸ μέγεθος, τὸ ὕψος,
» τὸ κάλλος καὶ ἡ εὐγένεια τοῦ πρωτόφανους καὶ
» ὑπερηφάνου τοῦτου ἑλληνικοῦ ἔργου δύναται νὰ
» πληρῶσθαι τὴν ψυχὴν παντὸς φιλοκάλου καὶ φι-
» λομούσου, τὴν ψυχὴν παντὸς γνησίου ἑλληνο-
» ἐνθουσιασμοῦ ἀγιωτάτου καὶ ὑψηλοτάτου καὶ
» ἐλπιδῶν περὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ ἔθνους ἡμῶν
» χρηστοτάτων.» Ὁ ἀναγνώστης ἀκούων πάν-
» τα ταῦτα θὰ νομίσῃ περὶ νέας τινὸς ἐφευρέσεως
τοῦ κ. Παπαμάρκου, δι' ἧς θὰ ἀναδείξῃ τὴν

Ἑλλάδα εὐτυχῆ καὶ κραταιὰν, ἢ περὶ προσαρ-
τήσεως χωρῶν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν κράτος, δι'
ὧν νέα ἀρχεται ἐν αὐτῷ ζωὴ καὶ δρᾶσις ἢ
τέλος περὶ ἀνακαλύψεως μέσου τινὸς πρὸς ἀ-
ναστολὴν τῆς χρεωκοπίας καὶ πλουτισμοῦ
τῆς Ἑλλάδος διὰ νέων πόρων καὶ ἀφθόπου
χρυσίου. Οὐδὲν εἶναι τούτων, φίλε ἀναγνώστη,
ἐνταῦθα πρόκειται περὶ 4 βιβλιαρίων τοῦ Πα-
παμάρκου, εἰσαχθέντων ἐναντίον τῶν νόμων
καὶ ὄρισμένων Β. Διαταγμάτων, ὡς ἀλλαχοῦ
ἀπεδείξαμεν, εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τῆς
Ἑλλάδος, ἀπερ' ἀπαντες οἱ ἐπαίοντες κατέκριναν
ὡς λίαν ἀστοχα καθ' ὅλας τὰς ἐπόψεις, μάλι-
στα δὲ κατὰ τὴν ἐποψίν τῆς ἐθνικῆς παιδεύ-
σεως, ἣν θέτουσιν ἐν Καρὸς μαίρα, ἀφ' οὗ
ἢ λέξεις πατρὶς οὐδαμῶς ἀπαντᾷ ἐν αὐτοῖς, ἀφ'
οὗ οὐδὲν, ἀπολύτως οὐδὲν ἀνάγνωσμα, οὐδεμίᾳ
σειρᾷ ἐκ τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας οὔτε ἐκ τῆς ἀρ-
χαίας οὔτε ἐκ τῆς νεωτέρας ἀναγράφεται ἐν
σκανδαλώδει ἀντιθέσει πρὸς τὰς γνώμας πάντων
τῶν παιδαγωγῶν τοῦ κόσμου, ἀρχαίων καὶ
νέων. Καὶ διὰ τοῦτο μένομεν ἐνεοὶ ἀκούοντες
αὐτὸν ἔχοντα τοιαύτην περὶ τοιούτων βιβλιαρίων
γνώμην. Ἐχομεν λόγους ἐκ τῆς ὅλης περὶ τοῦ
κ. Παπαμάρκου μελέτης ἡμῶν νὰ φρονῶμεν ὅτι
αἱ ἐκρήξεις αὐταὶ αἰτινες σὺν τῷ χρόνῳ δυστυ-
χῶς καθίστανται ζωνρότεροι, εἶνε εἰλικρινεῖς
καὶ ἐκφράζουσι τὴν ἐνδόμυχον τοῦ συγγραφέως
πεποίθησιν περὶ ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἔργων του.
Καὶ διὰ τοῦτο περὶ τούτου δὲν ἀποτεινόμεθα
πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ πρὸς τὸν τὸν κ. Ἰω. Παντα-
ζίδην, ὅστις προστατεύει μετὰ περισσῆς φιλοφρο-
σύνης τὸν συγγραφέα τῶν Ὑθλων, διὰ τί νὰ ἀφῆναι
αὐτὸν νὰ ἀσχημονῇ πρὸς τὸν κόσμον ἐξευτελιζῶν
καὶ ἑαυτὸν ἔτι μᾶλλον καὶ τοὺς προστάτας του,
πρὸς δὲ καὶ τὴν θέσιν, ἣν ἔχει λάβῃ παρὰ τῆς
πολιτείας. Ὁ κ. Παπαμάρκου ἐνδέχεται νὰ
κατέχηται ὑπὸ μιᾶς νευρώσεως νὰ συλλέγῃ
ὑπὲρ ἑαυτοῦ πιστοποιητικὰ καὶ βέλκλαμας καὶ
νὰ ἐκλιπαρῇ τοιαῦτα ἀπὸ τὸν «Ἀλφειὸν» τῆς
Ἡλίδος καὶ ἀπὸ τὸ «Βούκινον» τῆς Κερκύρας,
ὡς ἄλλοι πράττουσι συλλέγοντες γραμματόση-
μα, καθάρους, δδόντας ἀγρίων θηρίων, ὑποδή-
ματα κακούργων κλπ. Καὶ δύναται ὡς ἄνθρω-
πος ἐλεύθερος νὰ ἔχῃ πάντα ταῦτα ἐν τῇ βι-
βλιοθήκῃ του πρὸς ἰδίαν του χρῆσιν καὶ ἀπό-
λαυσιν, ἀλλὰ νὰ τυπῶν ταῦτα καὶ νὰ θέλῃ
νὰ ἀποδείξῃ εἰς τὸν κόσμον ὅτι εἶναι ἀνὴρ σπου-
δαῖος καὶ ὁ κατάλληλος διὰ τὴν δημοτικὴν ἐκ-
παιδεύσιν, ἢ ὅτι τὰ Ἀναγνώσματά του εἶναι

θεόδοτα, διότι γράφουσι ὅτι «οἱ κύνες συλλαμ-
βάνουσι καὶ μὲ θῶας καὶ μὲ λύκους, ὅτι «ὅταν
συναντῶσι πέτραν ἢ δένδρον αἶρουσι τὸ σκέλος
καὶ οὐροῦσι.» ὁ ὄνος ἔχει «μικρὰν κεφαλὴν»
ὅτι εἶναι «νοημονέστατος καὶ εἰς ἄκρον φιλε-
λεύθερος»· ὅτι οἱ λύκοι δὲν τρώγουσι τὰ ἀρνία
ὅταν εἶναι πλησίον τῶν μητέρων των· ὅτι
τὰ πρόβατα κάθονται· ὅτι «ἡ ἀλώπηξ
ἀναρριχᾶται εἰς τοὺς τοίχους» ὅτι «οἱ κό-
ρακες κλώξουσι,» ὅτι «ὁ μύρμηξ δάκνει
τὸν κυνηγόν, ὥστε ὑπὸ τῆς ἀλγῆδος νὰ πί-
πτη αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς τὸ ὄπλον» καὶ μυρία
ἄλλα τοιαῦτα καὶ χειρότερα μωρολογήματα,
περὶ ὧν θὰ κάμωμεν κατωτέρω μακρὸν λόγον,
ὅταν τὰ μωρολογήματα ταῦτα καλῶνται
ἀνευ οὐδεμιᾶς ἐντροπῆς «θεόδοτα,» τότε μοι
φαίνεται ὅτι τὰ μέσα δὲν ἐξελέγησαν
καταλλήλως καὶ ὁ κ. Πανταζίδης, ὅστις
ἔχει ἐμπειρίαν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων
μείζονα, ἀντὶ νὰ ἐξάπτῃ τὸν κ. Παπαμάρκον
ἔτι μᾶλλον διὰ τῶν πιστοποιητικῶν του, ἡδύ-
νατο νὰ προσφέρῃ εἰς αὐτὸν πολυτιμότερας ἐκ-
δοουλεύσεις καλύων αὐτὸν νὰ δημοσιεύῃ πράγ-
ματα, τὰ ὅποια ἐκτὸς τῆς ἰδιότητός των ὅτι
εἶναι αὐτόχρημα γελοῖα, ἔρχονται δυστυχῶς
νὰ ἀποδείξωσιν ἐπισημῶς πλέον, ὅσα οἱ κατακρί-
νοντες τὰς πράξεις τοῦ κ. Παπαμάρκου διόσχυ-
ρίστησαν κατ' αὐτοῦ ἀνευ προσαγωγῆς ἐπισή-
μων μαρτυριῶν.

Ἐν τῇ ἐρεύνη ταύτῃ δὲν θὰ μακρηγορή-
σωμεν· διότι τὰ πράγματα εἶναι τόσον φανερά,
ὥστε οὐδεμίᾳ ὑπάρχει ἀνάγκη πολλῶν λόγων.
Ἄλλ' οὐδὲ θὰ μιμηθῶμεν τὸν κ. Παπαμ. ἐν
τῇ μετὰ πονηρίας γινομένη διατάξει τῆς ὕλης
του, καθ' ἣν προσάσσονται αἱ ὕβρεις δῆθεν κατ'
αὐτοῦ τῶν ἀντιπάλων του, ὧν πολλοὶ μὲν
εἶναι πλάσματα τῆς πεφημισμένης πλέον χρη-
στότητός τοῦ ἀνδρός, πολλοὶ δὲ διαστροφαι
καὶ παραποιήσεις κατὰ τὴν προσφιλῆ αὐτῷ
ἀείποτε μέθοδον τῆς παραχαράξεως καὶ τῆς
ψευδολογίας, καὶ ταῦτα πάντα, ἵνα μετριάσῃ
τὴν ἐκ τῶν τετριμμένων καὶ προσλιπαρηθέντων
ἐγκωμίων τῶν ἐφημερίδων καὶ πιστοποιητικῶν
καὶ ἄλλων ἀλλὰ καὶ τῶν τῆς κοινότητος Χρου-
πίτισης καὶ τῆς Ἑβραϊκῆς ἐνώσεως παραγομένην
λυπηρὰν ἐντύπωσιν εἰς τὴν ψυχὴν παντὸς ἀνα-
γνώστου, πειθομένου ἐκ τῶν φαινομένων τού-
των συμπτωμάτων ὅτι ὁ συγγραφεὺς τῶν
Ὑθλων δὲν εὐρίσκειται εἰς καλὴν κατάστασιν,
ὅπερ μάλιστα καὶ πολλοὶ ἐφημερίδες τῆς πρω-

τευούσης μετὰ παρρησίας τιμώσης σφόδρα αὐτὰς ὠμολόγησαν δημοσίᾳ. Καὶ πάντα μὲν εἶναι κωμικά ἐν τοῖς ὕθλοις καὶ χαρακτηριστικά τοῦ κ. Παπαμάρκου, ἀλλὰ δι' ἐν πρᾶγμα δὲν ἠδυνήθημεν νὰ μὴ γελάσωμεν ἐξ ὅλης καρδίας, ὅταν ἀνεγνώσαμεν ἐν τῷ προλόγῳ ὅτι ὁ Παπαμάρκου, ἐν ἡ φύσις κατὰ τὴν κοινὴν πάντων ὁμολογίαν ἐπλασε μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδος τοῦ οὐχὶ τόσοῦ νὰ πίνῃ ὅσον νὰ ὑβρίζῃ «ἔχει σύμφυτον τὸ ἦθος νὰ μὴ ὑβρίζῃ!» risum teneatis amici! Ὁ Παπαμάρκου, ὁ ὑβρίσας ὅλους καὶ ὅλα, ὁ Παπαμάρκου, ὅστις ἀνεσκάλευσε πάντας τοὺς Ἕλληνας συγγραφεῖς μάλιστα δὲ τὸν Ἀριστοφάνην, ἵνα ἀποθησαυρίσῃ ὅσον δυνηθῆ περισσοτέρας ὑβριστικὰς λέξεις, ὅπως κορέσῃ τὴν ὑβρεοχαρῆ φύσιν τοῦ ὁ Παπαμάρκου ὁ μεταχειριζόμενος πάντοτε μεταξύ δύο λέξεων, ἅς λέγει, ἂν δὲν εἶναι ἀμφοτέραι ὑβρεις, τὴν μίαν πάντως ὑβριστικὴν ὡς καὶ ἡ ἐπιγραφή τοῦ βιβλίου τοῦ μαρτυρεῖ Ἵθλοι καὶ πράγματα ὁ Παπαμάρκου, οὐ αἰ παρ' αὐτοῦ ἐκστομηθεῖσαι ὑβρεις ἀποτελοῦσι ὀγκώδη τόμον, ὀγκωδέστερον τοῦ Ὁμηρικοῦ λεξικοῦ τοῦ κ. Πανταζίδου! Καὶ τὸ βιβλίον τοῦτο, τοὺς Ἵθλους καὶ τὰ πράγματα, ὁ μόνον Παπαμάρκου κεφαλὴ ἠδύνατο νὰ συλλάβῃ καὶ ἐκτελέσῃ, ἀφιερώνει εἰς τοὺς φίλους διδασκάλους! Καὶ εὐλόγως ἐνταῦθα ἠδύνατό τις νὰ ἐρωτήσῃ πρὸς τίνας φίλους διδασκάλους; διότι ἡμεῖς οὐδὲ ἓνα γινώσκομεν διδάσκαλον φίλον τοῦ Παπαμάρκου. Πρὸς τοὺς καθηγητὰς τοῦ Διδασκαλείου, οὓς ἀπεκάλεσεν ἀσυνειδήτους, ἀστόργους καὶ ἀνικάνους, τοὺς ὄντας εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ πρότυπον ἀποτροπῆς; (ᾄρα Νομοσχ. σελ. 11 καὶ 20). Πρὸς τοὺς 300 ἄρα γε δημοδιδασκάλους, οὓς ἐπαύσαν ἐν ἔτει 1892 διὰ μιᾶς ὑπουργικῆς διαταγῆς; Πρὸς τοὺς 500, οὓς ἐκήρυξε πλεονάζοντας καὶ ἀξίους ἀπολύσεως; Πρὸς τοὺς 1300, οὓς ἐχαρακτήρισεν «οὐ μόνον τέλειον ἀχρηστοὺς ἀλλὰ καὶ πάντῃ ἐπιβλαβεῖς ἢτε ἐκ τῶν τριόδων συναρπαγέντες;» Πρὸς πάντας τούτους βεβαίως ὄχι. Πρὸς τοὺς καθηγητὰς τῶν γυμνασίων, οὓς ὠνόμασε «ξυλοσχίστας;» Πρὸς τοὺς καθηγητὰς τοῦ Πανεπιστημίου, ὃ ἐκήρυξε ὅτι πρέπει «τέλειον νὰ ἀναδιοργανωθῇ ἐπὶ ἐπιστημονικῶν βάσεων;» Βεβαίως ὄχι. Ἄλλ' ἴσως ἐννοεῖ τοὺς δύο Φιλίππους Γεωργαντᾶν τε καὶ Μάνον τὸν ἐκ Μακεδονίας, τρόφιμον τοῦ Διδασκαλείου Θεσσαλονίκης, ὅστις διαδίδει τὸν Ἑλληνισμὸν ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς φιλοπόλι-

δος συμπολίτου αὐτοῦ καὶ διδασκάλου τοῦ σφοδρωτάτου κυρίου Χαρισίου τοῦ Παπαμάρκου. Περὶ τούτου ἅς διαφωτίσῃ τὸν κόσμον, ἐὰν εὐαρεστῆται, αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς τῶν Ἵθλων.

Μετὰ τὴν παρέκβασιν τούτων ἐρχόμεθα εἰς τὸ κύριον τῆς μελέτης ἡμῶν ἔργον, ὃ διαίρουμένον εἰς θέματα χωριστὰ ἕκαστον χάριν τῆς εὐκολωτέρας καὶ ἀκριβεστερας τῶν πραγμάτων ἀντιλήψεως· διότι ἡμεῖς ἐπιθυμοῦμεν νὰ γνωσθῆ τέλος ἡ ἀλήθεια, οἷαν τὰ ξηρὰ πράγματα μαρτυροῦσιν, ἄνευ οὐδενὸς καλλωπισμοῦ ἐκφερόμενα. Δὲν ἐπιθυμοῦμεν ποσῶς ὁ Παπαμάρκου νὰ θεωρηθῆ χειρότερος παρ' ὅτι εἶναι, θὰ λυπηθῶμεν δὲ σφόδρα, ἂν ἀκουσίως προσαφθῇ αὐτῷ κατηγορία, ἧς δὲν εἶναι ἄξιος. Μάλιστα δὲ ἐπιθυμοῦμεν, ἂφ' οὗ ἡ μοῖρα ἐπέκλωσε νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὴν τάξιν τῶν διδασκάλων, νὰ παρασταθῇ κατὰ τι καλλίτερος ἢ ὅσον εἶναι. Καὶ διὰ τοῦτο παραλείπομεν πάντα ὅσα καταγγέλλει κατ' αὐτοῦ ἡ κοινωρία ἐπὶ τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ ὡς μαθητοῦ τῶν σχολείων μέχρι τοῦ οἰκτροτάτου καὶ χυδαιοτάτου θεάματος πρότερος θύρας παντοπωλείου ἐν Κορωναίῳ κατὰ τὸν παρελθόντα Ἀπρίλιον. Καὶ ἂν εἴπωμεν ἐν τῷ παρελθόντι πικρὰν λέξιν κατ' αὐτοῦ, ἐπράξαμεν τοῦτο ἐλέγχοντες τὰς ἀνηκούστους αὐτοῦ ἀτασθαλίας, οἷαι εἶναι ἡ διάλυσις τῶν Διδασκαλείων, ἡ σύστασις τῶν Ἵποδιδασκαλείων, ὁ ἐξευτελισμὸς τοῦ Ἀρσακείου, αἱ κατὰ ἑκατοντάδας παύσεις τῶν δημοδιδασκάλων, αἱ βάνουσαι ὑβρεις κατὰ παντὸς ἐργασθέντος ὑπὲρ τῆς δημοτικῆς ἡμῶν Ἐκπαιδεύσεως ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ βασιλείου καὶ μυρία ἄλλα, περὶ ὧν εἴχομεν καθήκον νὰ εἴπωμεν τὴν γνώμην ἡμῶν καὶ νὰ ἐργασθῶμεν παντὶ σθένει ὅπως μὴ γίνωσι δεκτὰ μέτρα ἀσύνετα καὶ ὀλέθρια εἰς τὸ ἔθνος. Ἐκ τῶν ὑστέρων δὲ κρίνοντες νομίζομεν ὅτι ἡ ἀσθενής ἡμῶν φωνὴ προστεθεῖσα εἰς τὴν φωνὴν σοφῶν ἀνδρῶν καὶ πεφωτισμένων βουλευτῶν τὰ αὐτὰ πρὸς ἡμᾶς σκεπτομένων, ἠδυνήθη νὰ ἀνακόψῃ τὴν ψήφισιν αὐτῶν καὶ νὰ διασώσῃ τὰ σχολεῖα ἐν πολλοῖς ἀπὸ τὴν μωρίαν καὶ τὴν σύγχυσιν.

(ἀκολουθεῖ)

